

AHMET MALİK SAYAR'IN ANISINA SAYGIYLA

Türkiye’de jeoloji biliminin ve mühendisliğinin yerleşmesine ve gelişmesine 45 yıl hizmet etmiş ve okul kitapları ve yayınlarıyla genç nesillere jeolojinin tanıtımını sağlamış bir bilim insanı olarak Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar’ı saygı, sevgi ve rahmetle anıyoruz; çalışmaları biz yerbilimcilere her zaman ışık tutacaktır.

Bahattin Murat Demir
İzmir Büyükşehir Belediyesi
bmuratdemir@gmail.com

Sami Ercan
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı,
Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü
samiercan0642@gmail.com

Mustafa Aktan
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı,
Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü
mustiaktan@hotmail.com

Harun Öztaşkın
Dikmen-ANKARA
harunoztaskin@hotmail.com

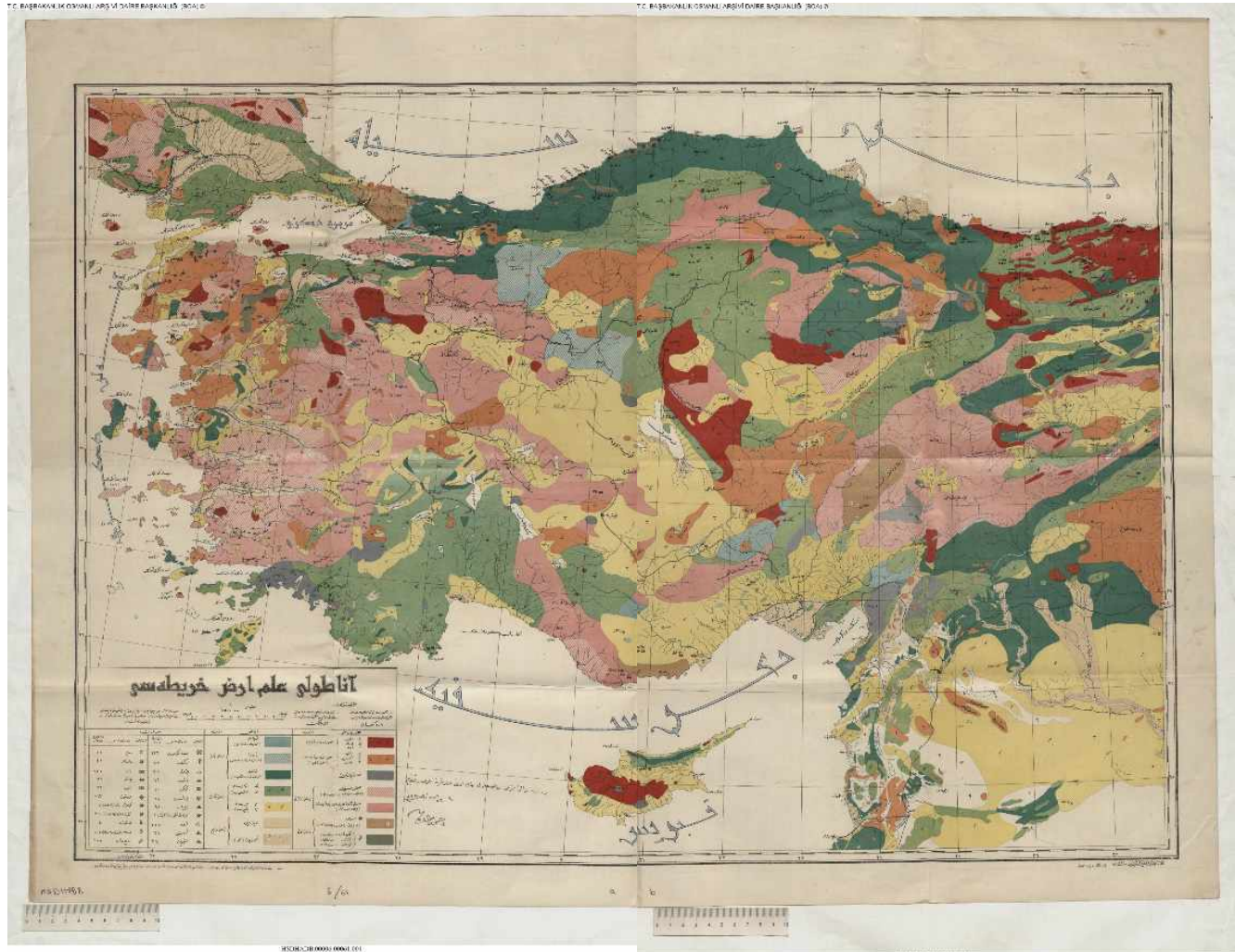
Dergimizin bu sayısında Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar’a ait arşivlerde ulaşabildiğimiz bilgileri paylaşmak istedik. Lyon Üniversitesinde jeoloji tahsilini tamamladıktan sonra 1913 yılı sonunda yurda dönen ve 1914-1918 tarihleri arasında Sina cephesindeki yedek subaylık görevinden terhis olduktan sonra 09 Aralık 1918’de İstanbul Darülfünunu “İlm-i-arz ve Maadin (Jeoloji ve Maden)” dersi asistanlığına tayin edilmek suretiyle akademik hayatı başlayan Ord. Prof. Malik Sayar “Türkiye’de jeoloji ilminin yerleşmesine, gelişmesine ve genç neslin yetişmesine okul kitapları ve yayınlarıyla 45 yıl hizmet etmiş” bir bilim insanı olarak jeoloji tarihinde yerini almış çok değerli bir meslektaşımızdır. Yaşam öyküsüne Türkiye Jeolo-

ji Kurumu Bülteni (Cilt 10-Sayı 1,2;1966) dahil birçok kaynaktan ulaşılabilir. İncelendiğinde görülecektir ki Ord. Prof. Malik Sayar 1918 sonrasında Türkiye’de jeoloji ilminin yerleşmesine ve gelişmesine çok önemli hizmetleri olmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı arşivlerinde yaptığımız araştırmada Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar’a ait ilk ulaştığımız bilgi, “Darülfünun Madeniyyat Muallimi ve Mühendis Mektebi muallimlerinden Meadin Müdür-i Umumisi Damad Kenan ve Darülfünun İlm-i Arz Müderris Muavini ve Halkalı Ziraat Mektebi muallimlerinden Ahmed Malik tarafından ortaklaşa hazırlanıp 1336/1920’de Matbaa-i Amire’ce basılan ve Ahmed Malik Bey tarafından Bursa Valisi Hacı Adil Bey’e takdim edilen, maden vs. bilgileri gösterir renkli Anadolu ilm-i arz (jeoloji) haritası” olmuştur. Arşivden görüntüsü 2 parça olarak temin edildiğinden harita kendi imkanlarımızla birleş-

tirilerek yayına hazırlanmış ve Şekil 1’de sunulmuştur. Haritaların arşiv tarihi Rumi:23/10/1338 Miladi:23/12/1922’dir.

Sadece Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar açısından değil ülkemizde jeoloji dersinin orta ve lise öğretim kurumlarında okutulması açısından çok önemli bilgiye Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde ulaştık: 09/11/1925 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığının aldığı bir kararla “Darülfünun Fen Fakültesi müderrislerinden Ahmet Malik Bey’in yazdığı ‘Türkiye Arzıyyat ve Madeniyyat Haritası’ isimli kitabın mekteplerde okutulması uygun görülmüştür” (Şekil 2). Öte yandan Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteninde yayınlanan yaşam öyküsünden Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar’ın Malik Ongan ile beraber hazırladıkları “Jeoloji” başlıklı kitap ise Milli Eğitim Basımevi tarafından ders kitabı olarak basılmış ve 1950 yılına kadar liselerde okutulmuştur

Şekil 1: Ahmet Malik (Sayar) ve Damat Kenan tarafından hazırlanan ve Matbaa-i Amire’de 1920 yılında basılan Anadolu Jeoloji Haritası (Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi BOA: HSDHADB/6-61)

İdare ve yarı işleri için Başvekalet Neşriyat ve Müdevvenat Dairesi Müdürlüğüne müracaat olunur	29 AGUSTOS 1940 PERŞEMBE	SAYI: 4600
--	------------------------------------	------------

Maarif Vekâletinden:

Vekillikimize bağlı Orta Tedrisat Okulları Öğretmenlerinin 1940 yılı kanunî terfi müddetlerini doldurmuş bulunanların aldıkları sicil itibarıyla bir derece terfi etmeğe hak kazanmış olanların kıdem sıralarıyla adlarını ve kıdem müddetlerini gösterir cetveldir.

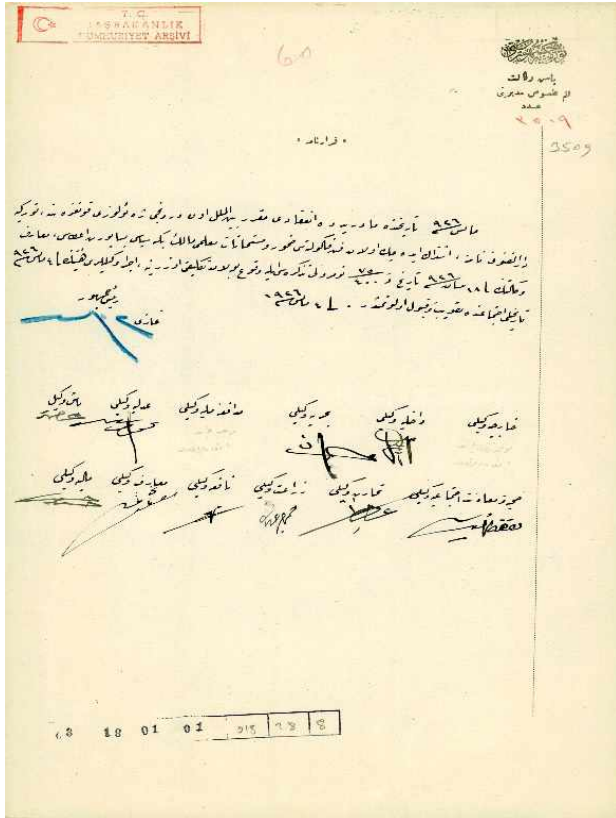
Halit Birsan	Galatasaray Lisesi Matematik	»	27	5	6
Vehbi Ulusoy	Yozgat Lisesi Fizik	»	26	10	11
Malik Sayar	Pertevniyal Lisesi Tabiiye	»	21	8	22
Besim Gürmen	Kabataş Erkek Lisesi Almanca	»	21	7	18

Şekil 3: (Ahmet) Malik Sayar'ın Lise öğretmenliğinde kıdem bilgisi (Kaynak: R.G.: 29/08/1940-4600)

çalışı yapmıştır (TJK Bülteni, 1966, Cilt: 10 Sayı: 1-2, Syf: 163-167).

Arşivlerde karşımıza çıkan ve Türkiye Jeoloji tarihi açısından önemli bir adım olarak değerlendirildiğimiz bir diğer gelişme de ülkemizi temsilen Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar'ın 1926 yılında İspanyada toplanan XIV. Jeoloji Kongresi'ne katılması yönünde verilen hükümet kararına ait belgedir. Gazi Mustafa Kemal'in imzası bu-

lunan İcra Vekilleri Hey'etinin (Bakanlar Kurulunun) kararıyla "Mayıs 1926 tarihinde Madrid'de yapılacak Beynelmilel 14. Jeoloji Kongresi'ne Türkiye Darülfünunu adına Fen Fakültesi öğretmenlerinden Malik Bey'in katılması ve kendisine siyasi pasaport verilmesi" kararlaştırılmıştır (Şekil 4). Kemal ERGUVANLI'nın "MİLLETLERARASI JEOLJİ KONGRELERİ VE TÜRKİYE" başlıklı yazısından öğreniyoruz ki Ord. Prof. Ahmet Malik

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Kâlem-i Mahsus Müdüriyyeti Aded 3509		
Karamâme		
Mayıs 926 tarihinde Madrid'de in'ikadı mukarrer beyne'l-milel ondördüncü jeoloji Kongresine, Türkiye Dârü'l-fünûnı nâmına, isti-rak idiecek olan Fen Fakültesi Şuhûr ve Mâstehasat Muallimî Mâlik beye siyasi pasaport i'tâsı, Ma'arif Vekâletinin 18 Nisan 926 tarih ve 75/400 numaralı tezkiresi ile vuku'bulan teklifi üzerine, İcra Vekilleri Hey'otinin 4 Mayıs 1926 tarihli ictimâ'ında taaviib ve kabul olunmuşdur.		
4 Mayıs 1926		
Reisicumhur Gazi M. Kemâl		
Başvekil İsmet	Adliye Vekili M. Esâd	Müdaf'a-a-i Milliye Vek. İmzâda bulunmadı
Bahriye Vekili İhsan	Dahiliye Vekili M. Cemil	Hariciye Vekili İmzâda bulunmadı
Maliye Vekili H. Hüsnü	Maarif Vekili M. Necati	Nazîra Vekili Behiç
Ziraat Vekili M. Sabri	Ticaret Vekili Ali Cemâni	Sih. ve Muav.İqt.Vekili Dr. Refik

Şekil 4: (Ahmet) Malik Sayar'ın 14. Jeoloji Kongresi'ne katılması yönündeki İcra Vekilleri Hey'etinin (Bakanlar Kurulunun) kararının orijinali ve Türkçesi (Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi BCA Yer:30-18-1-1//8-28-8 Tarih:04/05/1926)

Sayar katıldığı bu kongrede oturum başkanlığı da yapmıştır (TJK Bülteni, 1950, Cilt: 2 Sayı: 2, Syf: 68 – 71).

Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar Jeoloji Mühendisliği alanında da çalışmalarda bulunmuş ve eserler vermiş bir bilim insanıdır. 1932 yılına ait “Demiryollarında devamlı olarak kadrolu jeolog bulundurulamadığından, Jeolojik araştırmaların Darülfünun hocalarından; Hamit Nafiz, İbrahim Hakkı, Ahmet Malik ve Prof. Chapput tarafından yapılacağı” konulu arşiv belgesinden demiryolu güzergah etütlerinde görev üstlendiği anlaşılmaktadır (Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi BCA Yer:30-10-0-0/202-377-9 Tarih:21/03/132). 1955 yılında İTÜ Matbaası tarafından basılan (İkinci Baskı) “Bayındırlık İşlerinde Jeolojinin Yardımı ve Türkiye İnşaat Taşları Hakkında Notlar” başlıklı 160 sayfalık kitabına ise hem İTÜ hem de Atatürk Kültür Merkezi Adnan Sayılı Kütüphanesinde ulaşmak mümkündür.

Prof. Ahmet Malik Sayar, Ordünaryüs Profesörlüğünü Maarif Vekaletinin (Milli Eğitim Bakanlığı) kararıyla 1954 yılında almış olup konuya ilişkin kararname 13/12/1954 tarih ve 8877 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Şekil 5).

Şekil 5: Prof. Ahmet Malik Sayar'ın Ordünaryüs Profesörlüğüne ilişkin Kararname (Kaynak: R.G.: 13/12/1954-8877)

Bu yazımızda arşivlerde ulaştıklarımız üzerinden Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar'ı ve onun Jeoloji tarihinde önemli yerlere sahip çalışmalarını tanıtmak istedik. Bu arşiv bilgilerinin bir yönüyle Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar'ı daha yakından tanıma fırsatı verdiği gibi bir yönüyle de ülkemizde jeolojinin gelişim sürecine ışık tuttuğu inancındayız. Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar yaşamı

boyunca yürüttüğü çok yönlü çalışmalarıyla bu süreçte öncü olmuş; ilkleri başarmıştır. Belki de bu ilklerin en önemlisi günümüzden 100 yıl önce genç Cumhuriyet, kuruluş aşamasın ve henüz daha 2 yaşındayken, Milli Eğitim alanında aldığı bir kararla Jeoloji Dersinin okullarda okutulmasına karar vermesi ve yıllarca bu uygulamaya devam etmesidir. Ancak ne yazık ki aradan geçen 100 yılda bu konu zaman içerisinde unutulmuş ve jeoloji dersi müfredattan kaldırılmıştır. Bugün TMMOB-JMO olarak Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar'ın açtığı yoldan ilerleyerek ortaokul ve liselerde Jeoloji dersi için yeniden bir mücadele başlatmıştır.

“Türkiye’de jeoloji ilminin yerleşmesine, gelişmesine ve genç neslin yetişmesine okul kitapları ve yayınlarıyla 45 yıl hizmet etmiş” bir bilim insanı olarak Ord. Prof. Ahmet Malik Sayar'ı saygı, sevgi ve rahmetle anıyoruz; çalışmaları biz yerbilimcilere her zaman ışık tutacaktır.